

ואם כן כיצד השיאו את האשה על סמך עדותו של לסטים זה, שמשמע שידוע בו שלסטים היה. ועל כרחק להעמיד שנתפס ע"י לסטיות ובבית דין של נכרים, אבל הוא עצמו לא לסטים (עפ"י רשב"א וריטב"א).

'הא התירה ישאנה. במאי עסקינן, אילימא בחד חד מי מצוי מתיר...' פירוש, מדקתני 'שאסר' מכלל שאילו היה רואה לה פתח היה יכול להתיר. [ומה שנקט 'הא התירה ישאנה', משום שכך נופל דיוק לשון המשנה] (תורי"ד).

יתכן עוד שבדוקא נקטו לשון 'הא התירה ישאנה', לומר שאין בזה חשש לזות שפתים וחדש שלכך עשה לה טובה להתירה, כדי לישאנה אח"כ.

– מכאן הוכיחו המפרשים שהחכם רשאי להתיר נדר האשה אף אם בעלה שמע והחריש או אפילו קיים הנדר (עפ"י תרומת הדשן רעט; ים שלמה ועוד). ואין הדבר מוסכם (ע' במרדכי פ"ד דגטין).

*

'מת, הרגתיו הרגנוהו – לא ישא את אשתו' –

בזה פירש בעל הטורים (ואתחנן) סמיכות הכתובים ולא תענה ברעך עד שוא, ולא תחמד אשת רעך – שלא יענה ויעיד על חברו שמת כדי ליקח את אשתו. ולכן נאמר שוא ולא 'שקר' – כי 'שוא' הוא שקר העשוי להתגלות ומשא"כ עדות על גירושין אין שקרו עשוי להתגלות, בזה אין עד אחד נאמן אלא שנים, ואין השנים חשודים לחטוא בשביל היחיד (כמו שאמרו בירושלמי), לא כן עדות מיתה כשרה בעד אחד מדין תורה, ע' תשב"ץ ח"א פב]. (עפ"י משך חכמה דברים היז-יח)

זכולן שהיו להם נשים ומתו מותרים לינשא להם' –

על תופעת ריבוי נשים בישראל – ע' בספר הקטן 'עוללות' (ו) להרב החכם ראובן מרגליות ז"ל שהוכיח ממקומות רבים שלא היו רגילים כלל בנישואין לשתי נשים אף כי היה הדבר מותר מן הדין. ולא רק בין החכמים שלא ראוהו בעין יפה, אלא גם אצל המון העם לא היה הדבר מצוי שתהיינה לאיש שתי נשים. ע"ע במובא להלן מד.

דף כו

זכולן שהיו להם נשים ומתו – מותרות לינשא להם' שכיין שהיו להם נשים באותה שעה שהעידו או התירו – אין חשד, שמעמידים אותו על חזקתו שלא נתן עיניו באשה אחרת כשיש לו פת בסלו. ואולם אם היתה אשתו חולנית באותה שעה, משמע בירושלמי שחוששים (עפ"י מהרש"ל ועוד).

'הא דהואי קטטה הא דלא הואי קטטה'. לפרש"י אם היתה קטטה מקודם – מותר ואין חשש ריבון שהרי עדיין לא נתן דעתו על זו. ופירש המאירי שמדובר שהקטטה נוצרה מפני סיבה ידועה ומחמתה הוא מגרשה, ועל כן אין חשש שיאמרו מפני שענינו נתן באחרת ולכך גירש את אשתו, אבל אם אין ידוע בשל מה מגרשה – חוששים, והכל כפי ראות עיני הדיין.

ומהרש"ל פירש להפך (וכן הוכיח מהשמטת הרמב"ם); אם היתה קטטה מקודם שהעיד – חוששים שמא העיד כדי לישא את זו שהרי קטטה יש לו בתוך ביתו, ואם אין קטטה בשעה שהעיד – מותר.

'קס"ד מיתה אמיתה וגירושין אגירושין'. במה שכתב רש"י (ונמוקי יוסף) שאין לישא אשה שנתגרשה פעמיים [ואין כן דעת התוס' האגודה הראב"ד הריטב"א ומהרש"ל], והביא הרמ"א (באה"ע ט,א) דעה זו – פירש הגרש"ז אויערבך (מובא בספר ועלהו לא יבול ח"ב עמ' קעט) שאין זה איסור גמור אלא עצה טובה של חז"ל משום 'ואהבת לרעך כמוך' שלא ישא אשה שהוא עתיד לגרשה, ומעין המובא בשלחן ערוך (ב,ז) 'לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת נכפין' שאין זה איסור מוחלט אלא עצה טובה. והחתם סופר (בתשובת אה"ע ח"ב קלא) פירש טעמה של דעה זו, כי שמא מזלה גרם להתפרנס בעוני [כדרך שאמרו בקטלנית 'מזל גורם'], וכיון שהגירושין תלויים ברצון הבעל חוששים שמא בעלה לא יחפוץ לגרשה ויגרום רוע מזלה שימות.

ומכל מקום אין כאן איסור תורה אף אם בקטלנית אסור הדבר מהתורה, שהרי מקרא מפורש הוא שרק בעלה הראשון לא יוכל לשוב ולקחתה לאשה, הא אחר רשאי. כן כתב בספר ישרש יעקב.

'אי הכי אביו נמי'. פירוש, בשלמא לפי הטעם הראשון לא קשה, שיש לומר שהאב אינו מצוי לגבי בנו כשם שהבן מצוי אצל אביו הלכך אינה מותרת אלא לבניהם ולאחיהם ולא לאביהם, אבל לפי הטעם השני שהכל תלוי בהקפדה, מה חילוק יש בין הקרובים (ריטב"א; תוס' מהר"ם).

פרק שלישי

'איסור מצוה ואיסור קדושה – חולצות ולא מתייבמות'. כן הגירסה ברי"ף, וכמו במשנה הבאה.

דפים כו – כז

'אמר רבה (כן הגיה ריעב"ץ, וכ"ה בראשונים) בר רב הונא אמר רב: שלש אחיות יבמות... ושמואל אמר...'

–
הנה שלש שאלות-היסוד שעליהן מבוססת כל הסוגיא; –
א. האם 'יש זיקה' אם לאו; כלומר האם זיקת היבמה ליבם חזקה דיה כדי לאסור קרובותיה על היבם, כשם שקשר אישות אוסרת את קרובות האשה על בעלה; –
בשאלה זו נחלקו תנאים, וכן רב ושמואל נחלקו בדבר (כדלעיל י"ח).
הנפקותות המבוארות בסוגיתנו בשאלה זו: שתי אחיות העומדות ליבום לפני האחים בפרק זמן אחד, האם אוסרות זו את זו להתיבם משום שכל אחת מהן אחות-זקוקתו של היבם, אם לאו. אמנם גם אם 'אין זיקה' יש לאסור את היבום משום ביטול מצות יבמין, שמא אם ייבם את זו ובינתים ימות אח אחר, תצא אחותה ללא יבום וללא חליצה משום 'אחות-אשה', אך יש אופנים שאין לחוש לכך כגון כשיש שלשה אחים קיימים שאין לחוש למיתת שנים. [ויש סוברים שאין לחוש כלל למיתה ולביטול מצות יבמין].

נפקותא נוספת: אם 'יש זיקה', נחשבת חליצת האחיות 'חליצה פסולה' כלומר גרועה, כיון שזיקת היבום נפגמה בשל היותה אחות-זקוקתו (ההשלכה המעשית בשאלה זו – בסמוך). מזה מסתעף נידון נוסף: האם צרת-האחות שנפלה עמה, נחשבת כעין צרת ערוה שהרי היא צרת-קרובת-זקוקתו, או שמא אף